

סוגי מנהיגות

שיעור לז"נ אהרון טירשוול ז"ל
יוסף סאקס (saks@atid.org)

במדבר פרק כז

(א) ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחת מנשה בן יוסף ואלה שמות בנותי מחלה נעה וחסלה ומלכה ותריצה: (ב) ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה פתח אהל מועד לאמר: (ג) אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על יקוק בעדת קרח פי בחטאו מת ובנים לא היו לו: (ד) למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו פי אין לו בן תנה לנו אחזה בתוך אחי אבינו: (ה) ויקרב משה את משפטן לפני יקוק: (ו) ויאמר יקוק אל משה לאמר: (ז) בנות צלפחד דברתו נתן ותתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את נחלת אביהן להן: (ח) ואל בני ישראל תדבר לאמר איש פי מות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו: (ט) ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו: (י) ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו: (יא) ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשאר הקרוב אליו ממשפחתו וירש אתה והיתה לבני ישראל לחקת משפט כאשר צוה יקוק את משה: (יב) ויאמר יקוק אל משה עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל: (יג) וראיתה אתה ונאספת אל עמיתך גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך: (יד) כאשר מריתם פי במדבר צו במריבת העדה להקדישי בניי במים לעיניהם הם מי מריבת קדש מדבר צו: (טו) וידבר משה אל יקוק לאמר: (טז) יפקד יקוק אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה: (יז) אשר יצא לפניך ויאמר יבא לפניך ויאמר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת יקוק פצאן אשר אין להם רעה: (יח) ויאמר יקוק אל משה קח לך את הושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו: (יט) והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה וצוית אתו לעיניהם: (כ) ונתתה מהודף עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל: (כא) ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני יקוק על פיו יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה: (כב) ויעש משה כאשר צוה יקוק אתו ויקח את הושע ויעמדהו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה: (כג) ויסמך את ידיו עליו ויצוהו כאשר דבר יקוק ביד משה:

רש"י

(טו) **וידבר משה אל ה' וגו'** - להודיע שבחן של צדיקים שכשנפטרו מן העולם מניחין צרכן ועוסקין בצרכי צבור: **לאמר** - אמר לו השיבני אם אתה ממנה להם פרנס אם לאו: (טז) **יפקד ה'** - כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שירשו בני את גדולתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל. וזהו שאמר שלמה (משלי כז, יח) נוצר תאנה יאכל פריה: **אלקי הרוחות** - למה נאמר, אמר לפני רבשיע גלוי וידוע לפני דעתו של כל אחד ואחד ואינו דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו: (יז) **אשר יצא לפניהם** - לא כדרך מלכי האומות שיושבים בבתיהם ומשלחין את חיילותיהם למלחמה, אלא כמו שעשיתי אני שנלחמתי בסיחון ועוג, שנאמר (במדבר כא, לד) אל תירא אותו. וכדרך שעשה יהושע, שנאמר (יהושע ה, יג) וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה וגו'. וכן בדוד הוא אומר (ש"א יח, טז) כי הוא יוצא ובא לפניהם, יוצא בראש ונכנס בראש: **ואשר יוציאם** - בזכותיו: **ואשר יביאם** - בזכותיו. דבר אחר ואשר יביאם שלא תעשה לו כדרך שאתה עושה לי, שאיני מכניסן לארץ: (יח) **קח לך** - קחנו בדברים אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום: **לך** - את שבדוק לך את זה

רמב"ן

(יט) **וצויתה אתו** - על ישראל, דע שטרחנין הן סרבנין הן, על מנת שתקבל עליך, לשון רש"י. ואינו נכון בעיני, בעבור שאמר "לעיניהם", כי יותר ראוי הענין הזה להאמר בינו לבינו כי בפניהם יגרום בהם התפקרות, ומדרך המוסר שיזהיר להם בפני עצמן מהיותם עוד טרחנין וסרבנין. אבל "וצויתה אותו לעיניהם" שיצונו במצות הנגיד והשופט, כי בעבור היותו לראש יפקידם בידו ויזהירו להשתדל מאד בעיניהם ולהיות נלחם מלחמות ה' ויהיה הוא המוציא והמביא אותם ולהזהר בדבר המשפט. וזה ראוי להיות לעיניהם, כדי שיבטחו בו וישמעו אליו, כי ידעו כי ילך בעיניהם בדרכי האמת כי כן צוה אותו רבו. וכן עשה משה, שנאמר שם (דברים לא ז ח) ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ וגו' עד לא תירא ולא תחת: ובספרי צו את יהושע, על דבר תלמוד, וחזקה ואמצהו, מגיד שאין שני פרנסים לדור, ואלו מצות הנגיד שיהיה תקיף ולא יירא את העם. ולפי דעתי בפשט הכתוב, טעם "וצויתה אותו לעיניהם" הוא המנוי שימנה אותו במעמד להיות נגיד עליהם, כלשון מיום אשר צוה אותי להיות וגו' (נחמיה ה יד), וכן ויצוהו ה' לנגיד על עמו (ש"א יג יד), וכן למן היום אשר צויתי שופטים על עמי ישראל (ש"ב ז יא), מניתי:

אתה מכיר: **אשר רוח בו** - כאשר שאלת שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד: **וסמכת את ידך עליו** - תן לו מתורגמן שידרוש בחיידך, שלא יאמרו עליו, לא היה לו להרים ראש בימי משה: (יט) **וצויתה אתו** - על ישראל, דע שטרחנין הם סרבנים הם, על מנת שתקבל עליך: (כ) **ונתתה מהודף עליו** - זה קירון עור פנים: **מהודף** - ולא כל הודף נמצינו למדין פני משה כחמה פני יהושע כלבנה: **למען ישמעו כל עדת בני ישראל** - שיהיו נוהגין בו כבוד ויראה כדרך שנוהגין בך: (כא) **ולפני אלעזר הכהן יעמד** - הרי שאלתך ששאלת שאין הכבוד הזה זז מבית אביך, שאף יהושע יהא צריך לאלעזר: **ושאל לו** - כשיצטרך לצאת למלחמה: **על פיו** - של אלעזר: **וכל העדה** - סנהדרין: (כב) **ויקח את יהושע** - לקחו בדברים והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא: (כג) **ויסמך את ידיו** - בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה. שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך, והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה: **כאשר דבר ה'** - אף לענין ההוד נתן מהודו עליו:

ספרי במדבר פרשת פינחס פסוקא קלט

אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם, אשר יצא לפניהם במלחמה ואשר יבא לפניהם במלחמה. לא כדרך שאחרים עושים שהם משלחים חיילות והם באים לבסוף אלא כשם שעשה משה שנאמר ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו (במדבר כא לד) וכשם שעשה יהושע שנאמר וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו (יהושע ה יג) וכשם שעשה פנחס שנאמר וישלח אותם משה אלף למטה לצבא [אותם ואת פנחס] (במדבר לא ו). אשר יצא לפניהם בראש ואשר יבוא לפניהם בראש שנא' ויעל בראשנה יואב בן צרויה ויהי לראש (דה"א א' ו). אשר יצא לפניהם בגדוד ואשר יבוא לפניהם בגדוד. אשר יצא לפניהם בכרך ואשר יבא לפניהם בכרך. ואשר יוציאם בזכותיו ואשר יביאם בזכותיו אשר יוציאם במנין ואשר יביאם במנין שנאמר ויאמרו אל משה עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידינו ולא נפקד ממנו איש (במדבר לא מט) ולמה הוצרכו כפרה לפי שזנו עיניהם מן הערוה.

הגר"א מפי השמועה

הרב אברהם ביק, בכורי אביב (לבוב תרל"ג), דברים לא, ז
וְנִתְּנָה מִהוּדָד עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כז, כ). חכם אחד אמר לי מה שאמר הגר"א ז"ל, על מה שאמרו (בי"ב עה, א, ומביאו רש"י כאן): "ונתתה מהודד עליו, ולא כל הודד, זקנים שבאותו הדור אמרו, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה". שכאשר אין לכוכבים היכר אור נגד החמה, כן הזקנים לא היו נכרים בימי משה, מה שאין כן בימי יהושע.

המגיד מדובנא, אהל יעקב, ריש פרשת תזריע

ויקח את יהושע ויעמדהו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה: ויסמך את ידיו עליו (כז, כב-כג). ואני בהיותי בוויילנא אצל מורי, הוא רבנו הקדוש הגאון החסיד, רבנו אליהו מוויילנא זי"ע, שאלתי את פיו לאמר, איזה דרך יבוא השפע, ובאיזה אופן ישפיע הצדיק מיראתו גם לבני דורו. השיב לי: משל לכלי גדול אשר כלים קטנים סובבים אותו מכל צד, ואתה תעמוד ותשפוך אל הכלי הגדול בלי הפסק. על כרחך, כאשר הכלי הגדול נתמלא על כל גדותיו, אז כל מה שתשפוך עוד, יגיע אל הקטנים אשר אצלו. אבל כל עוד שהוא עצמו לא נתמלא, כל-שכן שלא יגיע אל הכלים הסמוכים מאומה.

• • •

ש"י עגנון, סמוך ונראה (מהדורת 1998), עמ' 238-239

פתיחה לקדיש / אחר מטתם של הרוגי ארץ ישראל

מלך בשר ודם שיוצא למלחמה על אויביו מוציא חיילותיו להרוג וליהרג. ספק אוהב את חיילותיו ספק אינו אוהב את חיילותיו, ספק הם חשובים בעיניו ספק אינם חשובים בעיניו. ואפילו חשובים בעיניו חשובים הם כמתים, שכל היוצא למלחמה מלאך המות כרוך בעקיבו ומתלווה לו להרגו. פגע בו חץ או סייף או חרב או שאר מיני כלי משחית ונהרג מעמידין אחר במקומו, ואין המלך מרגיש בחסרונו, שאומות העולם מרובים וגייסות שלהם מרובים. נהרג אחד מהם יש לו למלך הרבה כנגדו.

אבל מלכנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך מלך חפץ בחיים אוהב שלום ורודף שלום ואוהב את ישראל עמו ובחר בנו מכל העמים, לא מפני שאנו מרובים חשק ה' בנו, כי אנו המעט מכל העמים. ומתוך אהבתו שאוהב אותנו ואנו מעטים, כל אחד ואחד מעמנו חשוב לפניו כלגיון שלם, לפי שאין לו הרבה להעמיד במקומו. נפקד חס ושלום אחד מישראל באה פחת בלגיונותיו של המלך ובאה תשות כח כביכול במלכותו יתברך, שהרי מלכותו חסרה לגיון אחד מלגיונותיו ונתמעטה חס ושלום גדולתו יתברך.

לפיכך מתפללין אנו ואומרים אחר כל מת מישראל יתגדל ויתקדש שמייה רבא. יגדל כח השם ולא יביא תשות כח לפניו יתברך, ויתקדש בעולמות שברא כרצונו, ולא נפחד על עצמנו, אלא מהדר גאון קדושתו יתעלה. וימליך מלכותיה, שתתגלה ותראה מלכותו בשלימות ולא יתמעט ממנה חס ושלום. בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל במהרה ובזמן קרוב, שאם מלכותו גלויה בעולם שלום בעולם וברכה בעולם ושירה בעולם ותושבחות הרבה בעולם ונחמה גדולה בעולם וישראל קדושים אהובים בעולם וגדולתו גדלה והולכת ומתרבה ואינה מתמעטת לעולם.

אם כך אנו מתפללים ואומרים אחר כל אדם שמת, קל וחומר על אחינו ואחיותינו הנאהבים והנעימים בני ציון היקרים הרוגי ארץ ישראל שנשפך דמם על כבוד שמו יתברך ועל עמו ועל ארצו ועל נחלתו. ולא זו בלבד, אלא כל הדר בארץ ישראל הוא מלגיונו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהפקידו המלך שומר בפלטרין שלו. נהרג אחד מלגיון שלו אין לו כביכול אחרים להעמיד במקומו.

לפיכך אחינו כל בית ישראל, כל המתאבלים באבל הזה, נכוין את לבנו לאבינו שבשמים מלך ישראל וגואלו ונתפלל עלינו ועליו כביכול, יתגדל ויתקדש שמייה רבא בעלמא די ברא כרעותיה וימליך מלכותיה ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה, וכן כל הפרשה כולה. ונזכה ונחיה ונראה עין בעין, עושה שלום במרומיו הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל אמן.